

O NAPADU OKLOPNIH JEDINICA NA BRDSKO-PLANINSKOM ZEMLJIŠTU

Oklopne jedinice, kao osnovna udarna snaga kopnene vojske, nosilac su vatre, pokreta i brzih prodora u odbrani. Uz podršku avijacije i vazdušnih desanata, a prema mišljenju i koncepciji nekih vojnih teoretičara supersila i podršku nuklearnih borbenih sredstava, te jedinice su osnovna pretpostavka za brži tempo nastupanja, naročito na ravničarskom i manevarskom zemljištu.

Međutim, kad se radi o napadnim dejstvima oklopnih jedinica na brdsko-planinskom zemljištu, mišljenja vojnih teoretičara su dosta podeljena. Većina je onih koji smatraju da će oklopne jedinice i na brdsko-planinskom zemljištu imati vrlo značajnu ulogu. Za uspešno angažovanje oklopnih i mehanizovanih sastava na tom zemljištu, u prvom redu, ističe se potreba solidne vatrene podrške, kao i uspešno sadejstvo sa svim rodovima i strukturama oružanih snaga, posebno sa vazdušnim desantima i mehanizovanom pešadijom. Takva shvatanja naročito su zastupljena u onim armijama čija se načela operativno-strategijske upotrebe oklopnih jedinica zasnivaju na masi oklopnih sredstava i snazi vatrene podrške.

Postoji shvatanje da su tehnička dostignuća i prinove u posleratnom razvoju oklopnih borbenih sredstava i tehnike uopšte veoma značajni i da su se pozitivno odrazili na veću taktičku i operativnu pokretljivost na brdsko-planinskom zemljištu.¹ Posebno se naglašava značaj razvoja inženjerije, njene mogućnosti i uloga u oklopnim jedinicama. Naravno, pri tome se misli da su inženjerske jedinice pred-

¹ U naoružanje su uvedeni: tenkovi — nosači mostova, laki amfibijski tenkovi i oklopni transporter; linijski tenkovi su opremljeni IC laserskom opremom za podvodno kretanje; usavršeni su tenkovi čistači mina, dozeri, razne skele itd.

dredene da obezbede što optimalnije uslove za dejstvo OJ na brdsko-planinskom zemljištu.

U vojnoj literaturi velikih armija često možemo naići na prime-re uspešnog napada jačih oklopnih grupacija na brdsko-planinskom zemljištu u drugom svetskom ratu. Pominju se dejstva u predelima Ardena, Karpata, u Italiji i drugde, a navodi se i primer dubljeg prodora nemačkih oklopnih snaga 1941. u teritorije Jugoslavije i Grčke, i to u zahvatu uskih komunikacijskih pravaca. Mnogi vojni teoretičari ocenjuju da je takvo angažovanje oklopnih snaga u minulom ratu i na teže prohodnom zemljištu polučilo presudna iznenađenja, katkad i strategijskog značaja. Danas, jake snage za vertikalni manevar i raz-novrsna vatrena podrška, objektivno, pružaju još povoljnije moguć-nosti da se slična iznenađenja u ratnim dejstvima primene i uspešnije i masovnije.

Osim toga, smatra se da je brdsko-planinsko zemljište danas po-stalo mnogo prohodnije nego u doba drugog svetskog rata. Naime, izgrađene su nove komunikacije, a postojeće su proširene i osposob-ljene za dvosmerni saobraćaj. Gušća je naseljenost, a samim tim je veći i ekonomski potencijal brdsko-planinskih regiona. To pozitivno utiče na vođenje borbi, bojeva i operacija oklopnih i mehanizovanih snaga.

Dakle, na osnovu pomenutih činjenica, sve je više onih koji ve-ruju da je brdsko-planinsko zemljište danas manja prepreka za na-padna dejstva OJ nego što je bilo juče i da će već sutra to biti još manje nego što je danas.

Potrebe i mogućnosti dejstva OJ na brdsko-planinskom zemlji-štu oduvek su uticale na njihovu organizacijsko-formacijsku struktu-ru. Danas postoje brdske formacije (brigade, divizije i dr.), osposob-ljene i predodređene za dejstvo na takvom zemljištu. To su veoma kompaktne i integrirane celine u kojima su zastupljeni svi rodovi vojske, a naoružane su, osim ostalog, velikim brojem savremenih tenkova,² oklopnih transportera i snažnom artiljerijom za podršku, koja je mahom samohodna. Ta artiljerija je sposobna da vatrom i pokretom obezbedi napad OJ i van komunikacija. Pogodnim združivanjem rodova i službi i drugi formacijski sastavi (pešadijski, meha-nizovani i oklopni) takođe su osposobljeni da izvršavaju napadne za-datke na brdsko-planinskom zemljištu.

U vojnoj literaturi, istina, susrećemo i drugačija mišljenja o mogućnosti upotrebe OJ na brdsko-planinskom zemljištu. Takva mi-

² Brdske brigade nekih armija imaju u svom sastavu oko 60, a divizije od 115 do 260 savremenih tenkova. To je mnogo veći broj od onog koji su OJ istog ranga imale u drugom svetskom ratu i neposredno posle njega.

šljenja zasnovana su uglavnom na pretpostavci da se lokalni i ograničeni ratovi kao najpre mogući, ne bi izvodili uz primenu nuklearno-borbenih sredstava, bez čega bi napad OJ, lišen takve podrške, izgubio u tempu, a time i u svojoj opravdanosti. Praktično, oni negiraju uspešan napad OJ u pomenutim zemljišnim uslovima bez podrške N b/s, što je praksa opovrgla.

Budući da se naša zemlja nalazi na osetljivom području Evrope i da uvek mora biti spremna za oružani otpor, biće korisno sagledati osobenosti našeg reljefa i njegov uticaj na napad OJ. To je potrebno i radi toga da se što realnije sagledaju mogućnosti oklopnih snaga agresora na našem ratištu.

Reljef naše zemlje je pretežno brdsko-planinski³. Prosečna nadmorska visina iznosi 550 m. Neprohodnog zemljišta ima 30, delimično prohodnog 20, a prohodnog 50%.

Iz ovih podataka vidi se da naša zemlja ima polovinu neprohodne ili delimično prohodne teritorije. A to znači da nam se pružaju veoma povoljni uslovi za vođenje protivoklopne borbe sa OJ eventualnog agresora. Agresor bi prilikom upotrebe svojih oklopnih snaga na većem delu naših granica, a naročito u centralnom delu zemlje, bio prinuđen da ih kanališe u zahvatu određenih komunikacijskih pravaca. Zbog toga bi agresor bio prisiljen da svoje oklopne formacije postupno uvodi u borbu — sa izduženim kolonama i otkrivenim bokovima — teže bi ih snabdevao, sporije pregrupisavao i popunjavao. Bez sumnje, to su samo neki i veoma delikatni problemi sa kojima bi se suočio svaki agresor na našem tlu. S druge strane, za nas bi to bile pogodnosti sa kojima bi se umanjio značaj brojčane premoći agresora u oklopnim snagama.

Time se, međutim, ne bi smela negirati niti potceniti mogućnost uspešnog dejstva OJ agresora i na ovakvom reljefu kakav je naš. Naprotiv, svedoci smo danas postojanja veoma moćnih i raznovrsnih sredstava podrške i sve veće primene vertikalnog manevra, kojim se, objektivno, uvećavaju mogućnosti napada u svim uslovima i na svakom zemljištu. To je, nedvosmisleno, u praksi, potvrdio i naš manevar »Sloboda-71«.

Zato je potrebno da se naše OJ, i ne samo one, nego i sve druge strukture naših oružanih snaga, prema tim uslovima, organizuju i obučavaju za odbrambene, a naročito za napadne zadatke. U tom smislu potrebno je istaći neke probleme napada OJ na brdsko-planinskom zemljištu, a i mogućnosti njihovog rešenja.

³ Jugoslavija ima 29,4% površine sa nadmorskom visinom do 200 m; 25,4% 200—500 m; 27,4% 500—1000 m i 17,8% preko 1000 m nadmorske visine, a pošumljeno je oko 33,96% celokupnog reljefa.

Brdsko-planinsko zemljište i svaka planina ponaosob imaju specifična svojstva nastala zbog geološkog sastava tla, geografskog položaja, klime, nadmorske visine, flore i drugih osobina određenog zemljišta. To će ispoljiti svoj uticaj na borbenu i neborbenu tehniku veoma različito.

Ispresecano i pošumljeno zemljište, kao i kraški predeli, često će kanalisati napad oklopne (mehanizovane) jedinice na uske i komunikativne pravce. Zbog toga napad će se izvoditi na odvojenim pravcima, koji će često biti bez vizuelne taktičke, pa i vatrene veze. Nastaće veći ili manji međuprostori u borbenim porecima jedinica, što će otežati sadejstvo i komandovanje. Teškoće nastaju i zbog povoljnijeg osmatranja i dejstva protivničke avijacije, zbog velikog broja prirodnih i veštačkih protivoklopnih prepreka, među kojima minsko-eksplozivne imaju značajno mesto. Uklanjanje tih prepreka biće otežano, kao i pravljenje prolaza. Za obilaske biće malo prilika, a prohodni pravci biće branjeni bočnom i unakrsnom protivoklopnom vatrom.

Pošumljeno i ispresecano zemljište umanjuje efikasnost osmatranja i otkrivanja ciljeva iz tenkova i oklopnih transportera, čime se povećava opasnost od dejstva prikrivenih protivoklopnih sredstava za blisku borbu. Biće otežan i rad sredstava veze, što će dovoditi do povremenih prekida u komandovanju.

Ako svemu tome dodamo i probleme pozadinskog obezbeđenja, a naročito dotur materijalno-tehničkih sredstava, snabdevanje vodom, evakuaciju i popravku oštećene tehnike, pružanje medicinske pomoći i druge — onda ćemo steći potpuniji uvid u sve teškoće koje će pratiti napad OJ na brdsko-planinskom zemljištu.

Radi realnijeg uvida u mogućnosti napada OJ na pomenutom zemljištu, ističemo samo neka od važnih pitanja.

A) POZNAVANJE TAKTIČKO-TEHNIČKIH MOGUĆNOSTI OKLOPNIH BORBENIH SREDSTAVA

Tenk, kao i svako drugo borbeno sredstvo, ima određene tehničke i borbene karakteristike, odnosno mogućnosti. Zato i planiranje njegove upotrebe treba biti realno, u granicama tih normi. Bolji uspeh uvek postiže ona strana koja svoja borbena sredstva racionalno koristi, odnosno, koja ih intenzivno upotrebljava i u skladu sa realnim mogućnostima i zemljišnim uslovima. U protivnom, i najsavršenija tehnika, sama po sebi, bez umešnosti ljudi i njihove stručnosti, neće dati željene rezultate, pa ni pobedu. Primera za to ima

dosta, a možda su najbolji oni iz našeg NOR i Vijetnama u pozitivnom smislu i junskog rata 1967. na Bliskom istoku u negativnom smislu.

U našim školama, pa i u trupi, putem razrade i sprovođenja taktičko-operativnih zadataka, ŠRI i KŠRI — ima pojava jednostranog prilaženja ovom pitanju. Nisu retka preterivanja u pogledu stvarnih mogućnosti OJ pri napadu u brdsko-planinskim predelima. To je posledica nedovoljnog poznavanja stvarnih mogućnosti borbene tehnike i nesagledavanja konkretnih zemljišnih, vremenskih i borbenih uslova, onakvih kakvi oni jesu, a ne kakvi bi nam odgovarali. Često ispuštamo iz vida, na primer, da savremeni (najnoviji) tenk u normalnim vremenskim uslovima može na kraćem odstojanju da savlada uspon i do 40°, odnosno bočni nagib do 35°, ili da lomi pojedinačno stabla prečnika i do 80 cm. To su norme koje pravilski nisu usvojene, ali ih je praksa više puta potvrdila. Tenkovi, o kojima je reč, savlađuju vodene prepreke podvodnim gazom dubine do 5 m, a neki laki tenkovi čine to plovljenjem, dok tenkovi starije proizvodnje to nisu u mogućnosti.

Godišnja doba, sa različitim meteorološkim uslovima, ispoljavaju svoj uticaj, u negativnom, ili u pozitivnom smislu, na kretanje borbene i neborbene tehnike na svakom, a posebno na brdsko-planinskom zemljištu. Klizavo, raskvašeno zemljište i zemljište pod snegom ne može se savladati na usponima većim od 20 do 25°. Na planinskom zemljištu, gde su visine veće, vazduh je razređen, pa se savlađivanje uspona umanjuje za 20—30%. Pri napadu u gušćim šumama, gde je razmak stabla ispod 10 m, a njihov prečnik 30 cm — takođe se znatno umanjuju napadne mogućnosti tenkova.

Prema tome, saznanje o neophodnosti poznavanja borbenih mogućnosti svojih, a isto tako i neprijateljevih oklopnih borbenih sredstava, mora biti prisutno u svim situacijama i kod starešina svih stepena komandovanja, naime, svih onih koji na bilo koji način odlučuju o angažovanju oklopnih jedinica. To će biti jedna od garancija da će se one namenski i racionalno upotrebiti, čime će i njihov udeo u izvršavanju opšteg borbenog zadatka na brdsko-planinskom zemljištu biti optimalan, odnosno, uspešnije ćemo se tada suprotstaviti napadu oklopnih snaga eventualnog agresora.

B) POZNAVANJE FIZIČKIH MOGUĆNOSTI LJUDSTVA

Zamaranje posada, pogotovo vozača tenkova i oklopnih transportera na brdsko-planinskom zemljištu, povećava se za oko 2—3 puta u odnosu na normalne uslove. Ovo naročito dolazi do izražaja

kod oklopnih borbenih vozila starije proizvodnje, u kojima su uslovi života i rada posada teži.

Zbog ispresecanosti tla, vozač je prisiljen da često menja brzine. Da bi to postigao, kod nekih tipova tenkova, potrebno je da savlada otpor od oko 70, pa i više kilograma. Uzdužno i poprečno gibanje tenka-transportera, veoma je intenzivno. Kada su oklopna sredstva u neposrednom dodiru sa neprijateljem, svi lukovi i otvori na njima su zatvoreni. I to povećava fizičko naprezanje posada za vreme osmatranja i dejstva. Naime, u zatvorenim vozilima povećava se procenat para benzina (nafte), odnosno nedovoljno sagorelih gasova motora i dimova od ispaljene municije. Sve te i druge teškoće zahvaju veliku koncentraciju i naprezanje ljudstva, što, naposljetku, smanjuje borbenu sposobnost posada.

Prema nekim opitima izvršenim na raznim vežbama, došlo se i do ovih podataka: naprezanje posade tenka u neprekidnim borbenim dejstvima, u prvom danu može biti 12—16, a u drugom i trećem danu 8—12 časova, zavisno već od tipa tenka. Budući da se ove norme odnose više na manevarsko zemljište, valja znati da bi one za brdsko-planinske uslove bile još nepovoljnije, tj. vremenski manje. To se mora imati u vidu prilikom planiranja dejstava.

To značajno vremensko »merilo« izdržljivosti posada, a prema tome i borbenih mogućnosti svake jedinice, često se zanemaruje, ili bar retko kad uzima u obzir kod većeg broja starešina. Ko nije izvodio taktičke vežbe i bojna gađanja u zatvorenom tenku i na ispresecanim terenima, taj se teško može saživeti sa tom stvarnošću.

Manje-više, svi smo svedoci velikog zamora nakon vožnje od 5—7 časova po asfaltu i u udobnom automobilu. A treba onda zamisliti vozača tenka nakon 12 ili 16 časova provedenih za komandama, na vrlo neravnom zemljištu i u prisustvu svih opasnosti. Kada bi nam to uvek i svima bilo prisutno, ređe bi se dešavalo da oklopna jedinica bude neprekidno angažovana u borbi 3—4, pa i više dana. Istina, reč je samo o teorijskim i u karte unetim mislima pojedinaca, koje bi praksa odmah opovrgla.

Suprotna mišljenja takođe postoje. Nedovoljni poznavaoци stvarnih mogućnosti oklopne borbene tehnike i ljudstva koje sa njom rukuje — dovode do toga da se OJ na brdsko-planinskom zemljištu nepotrebno zadržavaju u rezervi i neumešno koriste, čak i tamo gde one objektivno mogu uspešno biti upotrebljene. Razume se, takve suprotnosti su neprihvatljive. Svako precenjivanje, ili potcenjivanje vlastitih mogućnosti podjednako šteti. U tom smislu naše procene moraju se zasnivati na stvarnim i optimalnim mogućnostima i ljudi i tehnike, pri čemu se ne sme zanemariti ni visok moral našeg čoveka.

Na osnovu tih zapažanja, s pravom se nameće značaj realnog planiranja dubine zadatka OJ. To u praksi znači da na dubinu zadatka OJ, pored jačine i sastava branioca, odnosa snaga, zemljišta, stepena i vrste podrške, obima i vrste zaprečavanja i drugog — treba imati u vidu i *fizičke mogućnosti ljudstva*, koje se u brdsko-planinskim uslovima uveliko smanjuju.

Naša postojeća pravila, a i pravila nekih drugih armija, zastupaju mišljenje da bi oklopnim jedinicama posle 2—3 dana borbenih dejstava trebalo davati predah od 1 do 2 dana, pre svega radi odmora ljudstva, popravke oštećene tehnike i popune jedinica. Očito je, međutim, da će ovo biti još aktuelnije u uslovima napada na brdsko-planinskom, kraškom i pošumljenom zemljištu.

Naposletku, može se zaključiti i to da će se na brdsko-planinskom zemljištu češće menjati borbeni poredak uvođenjem svežih snaga, odnosno da će dubina zadataka (bližeg i sledećeg) biti manja. To, naravno, ne bi trebalo šablonski shvatiti. Jer, to pitanje treba uvek razmotriti u konkretnoj situaciji, prema zemljištu i drugim faktorima. Jedino tada možemo očekivati da će nam stvarne mogućnosti OJ, u ovim uslovima, biti optimalno iskorišćene, opet u granicama tehničkih i ljudskih vrednosti.

C) DOVOĐENJE, GRUPISANJE I RAZVOJ SNAGA

Mada brdsko-planinsko zemljište postaje sve komunikativnije, ono je još uvek problematično sa stanovišta dovođenja i razvoja snaga i izvođenja napada. Nedostatak puteva, naročito paralelnih, uslovljava, a ponekad i potpuno isključuje, evolucionirano dovođenje jedinica na liniji razvoja (uvođenja) u napad. Znači, dubina kolona je veća, a to onda otežava primenu mera PVO, PNHb i saobraćajnog obezbeđenja. Jedinice se u većini slučajeva sukcesivno uvode u boj (borbu), što se negativno odražava na njihovu početnu vatrenu udarnu snagu. Linije razvoja i uvođenja nemaju ulogu kao i na manevarskom zemljištu, jer se na njima, bar u većini slučajeva, ne može razviti klasičan borbeni poredak za napad.

Jedna od najtežih situacija za oklopnu (mehanizovanu) jedinicu u toku dovođenja može nastupiti onda kada su putevi na pojedinim deonicama zarušeni i tako zaprečeni, a nije moguć obilazak. Razume se, problem je još veći u uslovima primene nuklearnih borbenih sredstava, ako je protivnik nadmoćan u vazduhu i ako ima druge prednosti.

Da bi se oklopna (mehanizovana) jedinica na vreme dovela, a time i angažovala u napadu, potrebno je u konkretnim uslovima te-

meljno proceniti sve uticajne faktore na njeno kretanje. Pored uobičajene procene neprijatelja i zemljišta u zoni marša, te vremena i drugih okolnosti, treba sagledati moguću primenu i ovih mera:

— da se dovođenje, ili približavanje jedinica ka očekujućim rejonima, a sa njih na linije razvoja (uvođenje) vrši noću. Bez obzira na velike mogućnosti elektronike u izviđanju, noć i ograničena vidljivost još uvek su na strani onog ko vrši pomenute aktivnosti, a posebno su značajni za inferiornu stranu u vazдушnom prostoru;

— pre početka marša treba formirati onakve marševske ešelone kakvim se predviđa prelazak u napad; to ima dvostruki značaj — pre svega, pridati rodovski delovi (pešadija, inžinjerija, artiljerija i dr.) čine marš OJ bezbednim, a što je još važnije — izbegava se (kasnije) pretpotčinjavanje, koje na brdsko-planinskom zemljištu ima bezbroj teškoća;

— dovođenje i izlazak na liniju razvoja izvoditi u više kolona i koristiti i minimalnu prolaznost zemljišta; na teže prohodne pravce upućivati isključivo guseničare sa grupama za raščišćavanje, koje treba da budu sastavljene od inžinjerije i pešadije na transporterima i opremljene eksplozivom, motornim testerama i drugim sredstvima; ispred kolona upućivati izviđačke patrole naoružane lakim tenkovima i oklopnim transporterima; s obzirom na različitu prohodnost zemljišta, neke kolone (na težim pravcima) mogu se upućivati na marš ranije u odnosu na one koje se kreću dobrim putevima, a što se reguliše planom marša;

— teritorijalne i partizanske jedinice, mogu se upotrebiti za uređenje marševskih pravaca, odnosno za obezbeđenje kritičnih deonica puta, koje bi mogle biti oštećene (porušene) pre ili u toku dovođenja OJ; za taj posao mogu se angažovati radne jedinice i mesno stanovništvo;

— da bi se izbeglo nagomilavanje vozila na inače oskudnim komunikacijama, na liniji razvoja uvođenja, treba dovesti samo one snage koje se angažuju u prvom borbenom ešelonu i one koje ih podržavaju. Drugi borbeni ešelon (rezerva), a pogotovo pozadinske jedinice (osim saniteta i remontnih delova), ne bi trebalo privlačiti kao u normalnim uslovima marša, već to činiti kasnije, posle uvođenja u borbu prvog ešelona;

— na brdsko-planinskom zemljištu prvorazredan značaj dobija planiranje i racionalno korišćenje komunikacija, regulisanje saobraćaja i najviši stepen marševske discipline svih učesnika; tamo gde ne postoje uslovi za obilazak, treba izraditi proširenja i blagovremeno predvideti potrebna sredstva za izvlačenje oštećenih (zaglavljenih)

vozila; takva mesta (deonice) posebno obezbediti i u protivvazdušnom smislu, pravovremenim upućivanjem jedinica PVO.

Svestranom analizom svih uticajnih faktora, komandant oklopne (mehanizovane) jedinice blagovremeno mora predvideti više rešenja za svaku varijantu i mogući problem. U tom smislu treba izvršiti sve potrebne pripreme i postupke za pretplaniranje marša i otklanjanje eventualnih posledica.

D) NEMINOVNE INOVACIJE U BORBENOM PORETKU

Odvojeni napadni pravci u prvi plan ističu značaj početnog grupisanja snaga i formiranje napadnog borbenog poretka oklopne (mehanizovane) jedinice. Karakteristike zemljišta i taktičko-tehničke mogućnosti oklopnih borbenih sredstava uslovljavaju da se napad izvodi duž puteva, dolina i prohodnih planinskih platoa. Pregrupisanje snaga, odnosno njihovo pomeranje sa jednog na drugi pravac, biće u većini slučajeva jako otežano.

Sve ove i druge specifičnosti napada OJ na brdsko-planinskom zemljištu zahtevaju određene izmene i adekvatniji prilaz formiranju borbenog poretka. Objektivna stvarnost i praksa upućuju nas da se moramo brže oslobađati stereotipnog »linijskog« postrojanja snaga, koje u datim uslovima zemljišta nije celishodno. Borbeni poredak treba da bude odraz konkretne stvarnosti. Odluka o tome kakav će on biti mora da se zasniva na realnim mogućnostima određene jedinice, najboljem korišćenju uslova zemljišta, najširem sadejstvu sa teritorijalnim snagama i uz primenu kombinovanih oblika manevra, te racionalnom korišćenju snaga i sredstava.

Prevaziđeno je shvatanje da oklopna (mehanizovana) jedinica može uspešno napadati samo kad se razvije i formira u takozvani »linijski« poredak. Zastupati takvu tezu značilo bi negirati mogućnost napada OJ na brdsko-planinskom zemljištu, koje će retko kad i retko gde biti podesno za linijski poredak. Drugo je pitanje gde će više doći do izražaja udarna snaga i tempo napada OJ.

Savremeni tenkovi uspešno izvršavaju vatrene zadatke iz pokreta, u kolonama i pod raznim nagibima (to im omogućavaju horizontalni i vertikalni stabilizatori oruđa). Drugim rečima, to znači da OJ u takvim zemljišnim uslovima mogu izvršavati zadatke i bez klasičnog borbenog poretka.

Manevar »Sloboda-71«, na kojem su OJ igrale značajnu ulogu, upravo je to potvrdio. Jedinice su napadale na odvojenim pravcima i kolonama. Tamo gde su zemljišni uslovi dozvoljavali razvoj, one su

se razvijale, delimično ili potpuno, a u protivnom napad se odvijao dejstvom iz kolone.

Prema tome, očigledno je da bi se borbeni poredak OJ na brdsko-planinskom zemljištu sastojao iz: napadnih kolona, rezervi, snaga koje dejstvuju u bližoj pozadini neprijatelja (helikopterskih desanata, odnosno teritorijalnih i partizanskih jedinica — ako su pretpotčinjene OJ) i podrške.

Napadne kolone jačine bataljona (oklopnog, mehanizovanog), a izuzetno čete, trebalo bi potpuno osamostaliti za izvršavanje zadataka. Za to ih treba ojačati rodovskim jedinicama i svim drugim borbenim sredstvima. Njihova samostalnost treba da se ogleda, pre svega, kroz vatrenu podršku, inženjerijsko, protivvazdušno i PNHOB obezbeđenje, kao i u pogodnoj organizaciji sadejstva sa partizanskim i teritorijalnim jedinicama, te pozadinskim zbrinjavanjem i sl.

Rezerve (drugi b/e), mogu se, načelno, deliti po pravcima. To će se dogoditi u slučajevima kada je situacija nedovoljno jasna, kada je zadatak plitak, kad postoji mogućnost iznenađenja sa više pravaca (bokovi otkriveni i sl.) i kada je važnost napadnih pravaca podjednaka.

Ukoliko se oklopnim jedinicama pretpotčine teritorijalne ili partizanske jedinice u zoni (na pravcu) napada, onda će i one, takođe, predstavljati elemenat borbenog poretka. Jačina tih jedinica zavisiće od dubine i širine napadne zone (pravca), naseljenosti i drugih okolnosti. Ako se u zoni (na pravcu) napada upotrebljavaju i helikopterski desanti, oni mogu sami, ili u sadejstvu sa prethodnim jedinicama, da predstavljaju jedan od elemenata borbenog poretka. U našim uslovima ONOR-a, na ove snage treba uvek računati. One će za nas predstavljati ubačene jedinice i preuzeće na sebe ulogu masovnih vazdušnih desanata. Svojim visokim moralom, odličnim poznavanjem zemljišta i neprijatelja, partizanske i teritorijalne jedinice mogu da izvrše veoma delikatne zadatke i da time napad OJ učine bržim i dinamičnijim.

Vatrena podrška je veoma značajna u napadu na brdsko-planinskom zemljištu. Od pridate i formacijske artiljerije mogu se formirati artiljerijske grupe, ukoliko se takvim načinom mogu podržati snage na celoj širini napadne zone (pravca) OJ. U protivnom, artiljeriju treba pridati napadnim kolonama. Potrebno je naglasiti da artiljerija bez guseničke vuče nije u mogućnosti da uspešno prati napad OJ na brdsko-planinskom zemljištu. Pokazalo se u praksi da je artiljerija sa osovinskom vučom »vezana« za puteve, kojih na pomenutom zemljištu ima malo, zbog čega OJ u najkritičnijim momentima napada mogu ostati bez podrške.

E) PRIMENA RAZNIH OBLIKA MANEVRA

Raznoliki oblici manevra na brdsko-planinskom zemljištu dobijaju poseban značaj. Frontalna dejstva u klasičnom smislu teško su izvodljiva, ili su potpuno neracionalna. Zato, kao oblik napadnih dejstava, gotovo da gube svoj smisao i značaj. I zbog toga što su tenko-prohodni pravci dobro pripremljeni za protivoklopnu borbu i zaprečeni, frontalni oblik napada nudi malo izgleda za optimalno angažovanje oklopne (mehanizovane) jedinice. Zato ga treba primenjivati samo kao početnu aktivnost i sa jednim delom snaga radi »držanja« neprijatelja u zabludi o našim stvarnim namerama.

Zemljišni i drugi uslovi zahtevaju primenu raznolikih oblika manevra, pre svega obuhvata jednog ili oba boka, pa makar to bilo i sa manjim snagama oklopnog sastava. Sprovedenjem koncepcije ONOR-a stvaraju se sve pogodnosti da taj oblik napada preraste u još viši i u našim uslovima najracionalniji oblik — kombinovana napadna dejstva. Primenu ovog oblika boja (borbe) obezbeđuje postojeća široko razgranata i raznovrsna struktura oružanih snaga. To su, pre svega, partizanske i teritorijalne jedinice koje će se uvek, u većem ili manjem broju, naći u zoni napada oklopne (mehanizovane) jedinice i svojom aktivnošću, sadejstvom sa helikopterskim desantima i snagama sa fronta, doprineti da se boj (borba) izvodi u celoj napadnoj zoni. Tako će se neprijatelj naći u trajnom okruženju, a dejstva će se odvijati svagde gde je on prisutan.

Prema tome, skup raznovrsnih obliki manevra (napad sa fronta, obuhvat jednog ili oba boka, ubacivanje manjih taktičkih HD i stalno angažovanje teritorijalne komponente), doprineće da napad OJ i na ovakvom zemljištu dade izuzetno povoljne rezultate. Primenom, upravo ovog oblika dejstva, oklopne i mehanizovane jedinice pokazale su svoje visoke mogućnosti na manevru »Sloboda-71«.⁴

F) POZNAVANJE ZEMLJIŠTA

Poznavanje zemljišta veoma je značajan faktor pri napadu na brdsko-planinskim terenima. To je prednost na koju, sa puno razloga, moramo računati u odnosu na eventualnog agresora. U tom smislu, još u toku mira, u mogućnosti smo da obavimo niz značajnih priprema na koje bi eventualni agresor mogao u najboljem slučaju računati tek

⁴ Manevar 12. okbr. na levom krilu (s. Dugače—Kraljevo Selo — s. Tomašići) i 21. mbr. na desnom krilu (Venac Varilovački—Moteško Selo i D. Primišlje — G. Primišlje — s. Livade i manevar dela 25. okbr. pri ovlađivanju veljunskim položajima.

u toku agresije, ali i tada samo delimično. To praktično znači da bi svaki naš starešina, u granicama svojih nadležnosti, morao biti upoznat sa svim pravcima, zonama, rejonima i objektima napada (odbrane), na kojima bi njegova jedinica mogla biti angažovana u bilo kojoj varijanti agresije.

Poznavanje zemljišta podrazumeva kompleksno sagledavanje svih njegovih detalja koji bi na bilo koji način (pozitivno ili negativno) mogli uticati na napad svojih ili odbranu neprijateljskih OJ. I na izgled sitnija pitanja (usponi, nagibi, sastav zemljišta, pošumljenost, prečnik stabala, postojanje vodenih tokova i njihove karakteristike, broj pešačkih staza i mogućnost njihovog proširenja za tenkove, kojim snagama, sredstvima i za koje vreme se to može postići, itd.) moraju biti podvrgnuta proučavanju.

Poznavanje zemljišta, sem navedenog, pretpostavlja dobro poznavanje načela taktičke upotrebe, tehničkih i borbenih vrednosti oklopnih borbenih sredstava i jedinica kako svojih, tako i agresorovih. Stalna prisutnost i spoznaja tih faktora nudi garanciju da će se vlastita jedinica, adekvatno konkretnim uslovima zemljišta, najoptimalnije upotrebiti.

Značaj planskog poznavanja brdsko-planinskog zemljišta u zonama predstojećeg napada omogućava: dobitak u vremenu, racionalno korišćenje snaga i sredstava, pravovremeno formiranje b/p, postizanje iznenađenja i sl. Praksa manevra »Sloboda-71« i u tom pogledu dala nam je određena iskustva. Naime, one jedinice (12. okbr i 21. mbr), koje su bolje poznavale zemljište, smelije su pristupale izvođenju raznovrsnih oblika napada, koristeći za to obilazne pravce i teže prolazno zemljište, ostvarivši tako razna iznenađenja i bolje rezultate u napadu.

G) ZNAČAJ SADEJSTVA

Postojanje i učešće u ratnim dejstvima niza različitih (prema veličini, mogućnostima, strukturi i nameni), za borbu sposobnih jedinica zahteva da se sadejstvo planira i organizuje na novim osnovama. To je, istovremeno, imperativ uspešnog napada OJ na brdsko-planinskom zemljištu. Mnoge vežbe, a posebno manevar »Sloboda-71«, u tom smislu dali su nam dosta potvrda.

Postojanje teritorijalne komponente, njeno aktivno uključivanje u svaki boj — dovodi do toga da napad oklopne (mehanizovane) jedinice sve više dobija kombinovani oblik boja (borbe). Napad na određenu prostoriju (objekat) karakteriše se učešćem sve većeg broja

različitih struktura, koncentrično usmerenih ka zajedničkom cilju. To, bez sumnje, povećava napadne mogućnosti OJ i na brdsko-planinskom zemljištu, a to čini i nov kvalitet u našim uslovima. Međutim, istovremeno to postavlja nove i proširuje postojeće obaveze na planu sadejstva starešina na svim nivoima komandovanja, pre svega radi usklađivanja obaveza OJ i svih drugih učesnika istog zadatka u smislu — prostor, vreme i objekat napada.

Na manevru »Sloboda-71« često su upotrebljavani i helikopterski desanti. Njihovo sadejstvo sa OJ bilo je veoma poučno. Zauzimanje prelaza preko reka, važnih položaja, raskrsnica puteva i drugih objekata, a i njihovo držanje do pristizanja OJ — uglavnom su bili zadaci na kojima se uspešno proverila mogućnost sadejstva OJ i HD. Iskustvo do kojeg se došlo pokazuje da su HD u ovakvim zemljišnim uslovima veoma podesni za sadejstvo sa OJ. Pre svega, desantima se može interevenisati u samoj fazi boja (borbe), i to u najdelikatnijim situacijama, a to znači postići i iznenađenje. Za desantiranje nije potrebna specijalna obuka ljudstva, pa bi se u našim uslovima radi toga mogle koristiti mehanizovane čete, ili pešadijski delovi pridati OJ. U krajnje opravdanim i »hitnim« slučajevima mogu se iz vlastite pozadine desantirati i teritorijalne jedinice.

Sadejstvo je dalo dobre rezultate samo u situacijama kada je bilo dobro organizovano i u toku boja dopunjavano.

Prema tome, u našim daljnim razmatranjima ne bi trebalo negirati, već naprotiv — računati na mogućnost sadejstva OJ sa helikopterskim desantima, bez obzira na trenutne organizacijsko-formacijske i materijalne poteškoće.

No, bez obzira na pogodnosti HD, njihovu ulogu u većini slučajeva mogu preuzimati teritorijalne i partizanske jedinice. Njihova masovnost, organizacija, naoružanje, obučenost i solidno poznavanje zemljišta i neprijatelja — omogućuju tim jedinicama da uspešno i za račun OJ rešavaju niz delikatnih zadataka, a posebno na brdsko-planinskom zemljištu. Uništenje skladišta pogonskog goriva i municije neprijatelja, ometanje dovođenja oklopnih rezervi (rušenjem komunikacija i objekata na njima), napad na komandna mesta i centre veze, na izolovane kolone i pojedine tenkove — predstavljaju bazu sadejstva.

Na kraju, valja istaći da je sadejstvo između OJ i drugih rodova i vidova našlo široku primenu u praksi, što se ne bi moglo reći i za teritorijalnu komponentu. Razlozi su objektivne i subjektivne prirode. Naime, ima teškoća materijalnog karaktera, a neki stavovi u čisto tehničkom smislu sadejstva nisu još potpuno definisani. Ipak,

razlozi subjektivne prirode su obimni. Naime, još uvek ima skeptičkih mišljenja u pogledu mogućnosti sadejstva OJ sa teritorijalnim i partizanskim snagama. Kroz obuku i druge nastavne oblike (ŠRI, KŠRI, taktičke vežbe, logorovanja jedinica i dr.), nisu dovoljno iskorišćene sve mogućnosti za praktično uigravanje sadejstva.

Pitanju sadejstva bi trebalo posvetiti više pažnje i u nastavnim planovima i programima obuke u trupi i u vojnim školama, posebno kad je reč o sadejstvu sa teritorijalnim snagama. To pitanje trebalo bi konkretnije obraditi u godišnjim direktivama za obuku i vaspitanje, čime bi mu se dao veći značaj.

Potpukovnik
Branko JELIČIĆ